

RUSKA ENERGETSKA I PLINSKA STRATEGIJA

prof. dr. sc. Igor DEKANIĆ, dipl. ing.

Rusija kao prostorna, vojna i politička velesila već dva stoljeća značajno utječe na gospodarska i politička zbivanja na prostoru istočne Europe i središnje Azije. Stoga je i njezina uloga u opskrbi energijom važna, a u pojedinim razdobljima i ključna za neka područja energetike: za naftno tržište Europe u počecima naftne ere i za plinsko tržište u prvim desetljećima 21. stoljeća. U presudnim događajima poput drugoga svjetskog rata borba za naftu odredila je ne samo prijelom ratne sreće, nego i sudbinu znatnog dijela Europe za idućih pola stoljeća. Uspješno američko odvratanje sovjetskih pokušaja stjecanja političkog utjecaja na Bliskom istoku bio je važan čimbenik koji je značajno utjecao i na rezultat hladnog rata.

Prema proizvodnji nafte Ruska Federacija se danas ubraja među vodeće proizvođače jer s proizvodnjom od 511,4 milijuna t u 2011. neznatno zaostaje za proizvodnjom vodećeg proizvođača nafte u svijetu, Saudijske Arabije čija je proizvodnja u 2011. godini iznosila 525,8 mil. t. Prema podacima o stanju rezervi, Rusija je na kraju 2011. godine raspolagala s 88,2 milijarde bbl ili 12,1 mlrd. t rezervi nafte u ležištu, što čini oko 5,3% svjetskih rezervi. Rusija je drugi po redu proizvođač prirodnog plina u svijetu, odmah iza SAD-a i 2011. godine je proizvela je 607 mlrd. m³ ili 18,5% ukupne svjetske proizvodnje, a rezerve su iznosile 44,6 bilijuna m³ ili 21,4% ukupnih svjetskih rezervi. U svjetskoj distribuciji rezervi plina, Rusija

zauzima drugo mjesto, odmah iza Bliskog istoka. [1] Ako se tome pribroje i goleme rezerve ugljena od 157 mlrd. t, koje čine 18,2% ukupnih rezervi ugljena u svijetu, uloga Rusije u geopolitici energije iznimno je velika.

Nema sumnje da je Rusija Europskoj uniji pa i cijeloj Europi nezamjenjiv izvor opskrbe naftom, a pogotovo prirodnim plinom. Ona je, unatoč padu potražnje za plinom u 2011. u odnosu na proteklih nekoliko godina, i dalje prvi opskrbljivač EU-a plinom. Ruski plin je i po cijeni konkurentan svakom drugom energetskom izvoru. Rusija u Europi pak ima velikog, predvidivog kupca velike platne mogućnosti. Kratka usporedba demografskih i temeljnih ekonomskih parametara pokazuje kako je EU sa svojih oko 500 mil. stanovnika veliko tržište kojemu treba uvoz plina i koje ima dobre platne sposobnosti za njegovo plaćanje. Poslovanje naftom i plinom donosi ruskom državnom proračunu oko 1/2 prihoda, a izvoz nafte i plina čini 65% ruskog izvoza. To pokazuje kako Europa ovisi o ruskoj nafti i osobito o plinu, ali i obratno, odnosno da Rusija itekako ovisi o izvozu energije u Europu. Problemi u odnosima Rusije s tranzitnim zemljama, poput onih s Ukrajinom 2006. i Bjelorusijom 2007. ili rusko-ukrajinske plinske krize početkom 2009. godine, kada je usred zime na nekoliko tjedana prekinuta isporuka plina, bili su smetnja za rusko-europske energetske odnose.

Ruski ukupni izvoz plina u europske zemlje i izvoz u glavne kupce među europskim zemljama prikazan je u tablici 1. Među njih je uvrštena i Turska, kao značajan kupac s rastućom potrošnjom i važna tranzitna zemlja za ruski izvoz plina prema Južnoj Europi. Budući porast potrošnje plina u Europi i povećani ruski izvoz plina u Europu trebao bi se odvijati kroz dva nova pravca:

plinovodom Sjeverni tok koji je izgrađen i plinovodom Južni tok koji je predložen za gradnju preko Crnog mora do zemalja Jugoistočne Europe.

Prema Energetskoj strategiji Ruske Federacije, ciljevi plinskog sektora u razdoblju do 2030. godine su sljedeći:

- porast proizvodnje prirodnog plina za 33 - 42% do 2030. i rast izvoza plina za 45 - 53% u istom razdoblju
- porast proizvodnje prirodnog plina doveo bi do ukupne proizvodnje 885 - 940 mlrd. m³ u 2030, odnosno 249 - 368 mlrd. m³ izvoza plina uz njegovu diversifikaciju na Europu i Aziju u 2030.
- porast udjela nezavisnih proizvođača, osim Gazproma, u proizvodnji i izvozu (Novatek i dr) pa se procjenjuje da će njihov udio sa 17% u 2008. godini porasti na 27% u 2030. [2]

Trgovanje i europski uvoz plina iz Rusije ima ekonomsku, ali i geopolitičku stranu. Činjenica je da zemlje EU-a oskudijevaju energijom. To će biti izraženo u sljedećih dvadesetak godina, u kojima će proizvodnja nafte i prirodnog plina u Sjevernome moru padati. U takvim se okolnostima ruski plin nameće kao jedan od ključnih elemenata za rješavanje budućih europskih energetskih potreba, barem dok se udio obnovljivih izvora u znatnoj mjeri ne poveća i dok učinkovito korištenje energije ne rezultira većim uštedama u potrošnji. Osnovni problem su velike investicije u proizvodne kapacitete i transportnu infrastrukturu u aktiviranju ruskih rezervi plina na sjeveru Sibira i Dalekom istoku, tj. u klimatski nepogodnim prostorima. To bi moglo usporiti razvoj proizvodnje, s obzirom na potrebna ulaganja, velike zahvate na izgradnji infrastrukture te djelovanje recesije, osobito u eurozoni, koja bi mogla utjecati na raspoloživa sredstva za ulaganja.

Tablica 1
Izvoz plina iz Rusije

izvoz, mlrd. m ³	godine				
	1995.	2000.	2005.	2008.	2011.
ukupno	117,4	130,3	156,4	184,4	150,0
Njemačka	32,1	34,4	36,0	38,0	34,0
Italija	14,3	21,8	22,0	22,4	17,1
Turska	5,7	10,3	18,1	23,8	26,0
Velika Britanija	-	-	3,8	20,9	8,2
Mađarska	6,3	7,8	9,0	8,9	8,3

Izvornici:
Gazprom, GazpromExport

Drugi osnovni problem trgovine plinom između Rusije i europskih zemalja, s ruskog gledišta, je nestabilnost potrošnje plina u europskim i osobito u zemljama Jugoistočne Europe koje su najviše pogođene recesijom. To bi, s ruskog gledišta, moglo ugroziti i buduće investicije u razvoj novih ležišta plina na sjeveru Sibira i u području Arktika. Zbog toga Rusija razmišlja o povećanju kapaciteta plinovoda Sjeverni tok i o daljnjem odlaganju gradnje plinovoda Južni tok, a možda i odustajanju od tog projekta!

Geopolitički segment europsko-ruskih energetskih odnosa ne ovisi samo o međusobnim odnosima europskih zemalja i Rusije, nego i o američkoj politici prema Rusiji i o ruskim odnosima prema Kini, Iranu i zemljama središnje Azije. Rusija, ojačana svojim energetskim usponom, nastoji vratiti svoj politički i vojni utjecaj. To potvrđuje i politika Gazproma koji je tijekom proteklih nekoliko godina zakupio viškove plina iz budućeg izvoza od zemalja središnje Azije. Istodobno, zemlje Jugoistočne Europe, pa i Hrvatska, kao glavnu brigu imaju izlazak iz recesije i osiguranje investicija za buduću opskrbu prirodnim plinom. ■

Izvornici:

1. ... 'BP Statistical Review of World Energy', June 2012 (www.bp.com/statisticalreview, 18. lipnja 2012. godine)
2. Olga GARANINA: 'Russian Gas Strategy: The European Dimension', Petroleum Engineering Summer School, Dubrovnik, 11. - 14. lipnja 2012. godine (e-proceedings)